

I.BABADAĞ SEMPOZYUMU

TARİHTE VE GÜNÜMÜZDE BABADAĞ

**1-2-3 ARALIK 1999
BİLDİRİ METİNLERİ**

**PAMUKKALE ÜNİVERSİTESİ
DENİZLİ**

I. BABADAĞ SEMPOZYUMU

TARİHTE VE GÜNÜMÜZDE BABADAĞ

1-2-3 ARALIK 1999
BİLDİRİ METİNLERİ

Editör
Doç. Dr. Yahya ÖZPINAR

PAMUKKALE ÜNİVERSİTESİ
DENİZLİ

**Tüm hakları saklıdır. Pamukkale Üniversitesi Rektörlüğü'nün yazılı izni
olmaksızın bu kitap ya da bu kitabın bir kısmı herhangi bir biçimde yayınlanamaz**

Aralık/1999

Denizli/Türkiye

ISBN-975-6992-04-2(Tk. No)

ISBN-975-6992-05-0(I. Cilt)

**Baskı: M. Halil ARIK, BASIM AJANS Basımcılık ve Reklâmcılık, Bakırlı
Mahallesi, 156 Sok. No:34, Tel: 0258-26120014, Faks:0258-2621014, DENİZLİ**

DESTEKLEYEN KURULUŞLAR

Denizli Valiliği
Pamukkale Üniversitesi
Babadağ Kaymakamlığı
Babadağ Belediyesi
Babadağlı Sanayici ve İşadamları Derneği

DÜZENLEME KURULU

ONURSAL BAŞKAN

ZORLU, A. Nazif

Zorlu Holding Yön. Kur. Baş.(BASİAD Üyesi)

BAŞKAN

KASAPOĞLU, Yılmaz

Babadağlı Sanayici ve İşadamları Derneği Başkanı

ÜYELER

ADA, Tekin
ERCAN Akif
GÜNALP Sezai
HELVACI, Ali
KATRANCI Salih
KİRAZ Yaşar
MUSAN Hüseyin
ÖZPINAR, Yahya
PORTAKAL Sait
SAKALLI M. Saim

Babadağlı Sanayici ve İşad. Der. Yö. Ku. Üyesi
Babadağlı Sanayici ve İşad. Der. Yön. Ku. Üyesi
Babadağlı Sanayici ve İşad. Der. Yön. Ku. Üyesi
Babadağ Belediye Başkanı
Babadağlı Sanayici ve İşad. Der. Yö. Ku. Üyesi
Babadağlı Sanayici ve İşad. Der. Yö. Ku. Üyesi
Babadağ Kaymakamı
Babadağlı Sanayici ve İşad. Der. Yö. Ku. Üyesi
Babadağlı Sanayici ve İşad. Der. Yö. Ku. Üyesi
Babadağlı Sanayici ve İşad. Der. Yö. Ku. Üyesi

YÜRÜTME KURULU

BAŞKAN

ÖZPINAR, Doç. Dr. Yahya

PAÜ, Müh. Fak., Jeoloji Müh. Bölümü

ÜYELER

ERCAN Akif
ERDOĞAN, Saadet
GÖKÇE, Yard. Doç. Dr. Ramazan
HOŞAFOĞLU, Naci
KASAPOĞLU, Yılmaz
ÖZÇELİK, Yard. Doç. Dr. Selahattin

BASİAD Yön. Kurulu Üyesi
BASİAD Üyesi
PAÜ, Müh., Fak., Gıda Müh. Böl.
BASİAD Genel Sekreteri
BASİAD Başkanı
PAÜ, Fen-Edebiyat Fak.

SEMPOZYUM SEKRETERLİĞİ

Doç. Dr. Yahya ÖZPINAR
Araş. Gör. Tamer KORALAY

PAÜ, Müh. Fak., Jeoloji Müh. Bölümü
PAÜ, Müh. Fak., Jeoloji Müh. Bölümü

BİLİM KURULU

BAŞKAN

KAZDAĞLI, Prof. Dr. Hasan

PAÜ., Rektörü

ÜYELER

AKDIŞ, Doç. Dr. Muhammet
AKGÜN, Prof. Dr. Dr. Mehmet
AKIN Yard. Doç. Dr. Veysi
AKKOYUNLU, Prof. Dr. Ziyat
AKYOL, Yard. Doç. Dr. Erdal
ALYANAK Prof. Dr. İbrahim
ATILGAN, Prof. Dr. Mehmet
AŞAN, Prof. Dr. Türker
BALCI, Yard. Doç. Dr. Yunus
BAYKAN, Doç. Dr. Orhan
BAYKAN, Yard. Doç. Dr. Nesrin
BAYKARA, Prof. Dr. Tuncer
BAYRAK Yard. Doç. Dr. Sabahat
BİLDİRİCİ, Yard. Doç. Dr. Y. Ziya
BOZKUŞ Doç. Dr. Cevdet
ÇALIŞKAN Prof. Dr. Sadettin
ÇELİK, Yard. Doç. Dr. Ali
ÇİVELEK, Yard. Doç. Dr. Şevket
ERARİ, Doç. Dr. Ferhat
ERDOĞAN, Prof. Dr. Hasan
EROĞLU Prof. Dr. Feyzullah
ERTUNÇ Prof. Dr. Aziz
GEZER, Yard. Doç. Dr. Kudret
GÖÇGÜN, Prof. Dr. Önder
GÖKALP Prof. Dr. H. Yusuf
GÖKÇE Yard. Doç. Dr. Ramazan
GÖKGÖZ, Yard. Doç. Dr. Ali
GÖNÜLLÜ, Yard. Doç. Dr. Müzeyyen
GÖZLER, Prof. Dr. Tekant
GÜLEL, Yard. Doç. Dr. M. Ali
GÜN Dr. Ayşe

PAÜ, İkt. ve İd. Bil., Fakültesi
PAÜ, Fen-Edebiyat Fakültesi
PAÜ, Fen-Edebiyat Fakültesi
PAÜ, Eğitim Fakültesi
PAÜ, Mühendislik Fakültesi
PAÜ, Mühendislik Fakültesi
PAÜ, Mühendislik Fakültesi
PAÜ, Meslek Yüksek Okulu
PAÜ, Fen-Edebiyat Fakültesi
PAÜ, Mühendislik Fakültesi
PAÜ, Mühendislik Fakültesi
EÜ, Edebiyat Fakültesi
PAÜ, İkt. ve İd. Bil. Fakültesi
PAÜ, Fen-Edebiyat Fakültesi
PAÜ, Mühendislik Fakültesi
SDÜ Tıp Fakültesi
PAÜ, Fen-Edebiyat Fakültesi
PAÜ, Mühendislik Fakültesi
PAÜ, İkt. ve İd. Bil., Fakültesi
PAÜ, Fen-Edebiyat Fakültesi
PAÜ, İkt. ve İd. Bil., Fakültesi
SDÜ, Mühendislik Fakültesi
PAÜ, Eğitim Fakültesi
PAÜ, Eğitim Fakültesi
PAÜ, Mühendislik Fakültesi
PAÜ, Mühendislik Fakültesi
PAÜ, Mühendislik Fakültesi
PAÜ, Fen-Edebiyat Fakültesi
EÜ, Eczacılık Fakültesi
PAÜ, Fen-Edebiyat Fakültesi
Tarım İl Müdürlüğü

GÜNDAĞ, Yard. Doç. Dr. Nevzat
GÜNGÖR, Yard. Doç. Dr. Mahmud
HANÇER, Yard. Doç. Dr. Mete
HAYTAOĞLU, Yard. Doç. Dr. Ercan
İNCE Yard. Doç. Dr. Kasım
İRMİŞ, Yard. Doç. Dr. Ayşe
KAPLAN, Doç. Dr. Hasan
KARAALP Prof. Dr. Ali İhsan
KARABACAK Prof. Dr. Rasim
KARAHAN Doç. Dr. Halil
KARPUZ Doç. Dr. Ömer
KAVAK, Yard. Doç. Dr. Şeref
KELEŞ, Yard. Doç. Dr. Zülal
KIRAN, Doç. Dr. Hüseyin
KÖSEOĞLU, Yard. Doç. Dr. Mesut
KUMSAR, Yard. Doç. Dr. Halil
MEDER, Yard. Doç. Dr. Mehmet
NAS Prof. Dr. Sabahattin
ÖZAV, Doç. Dr. Lütü
ÖZÇELİK, Doç. Dr. Ayfer
ÖZÇELİK, Yard. Doç. Dr. Selahittin
ÖZGAN, Prof. Dr. Ramazan
ÖZKUL, Doç. Dr. Mehmet
ÖZPINAR, Doç. Dr. Yahya
SOLAK, Prof. Dr. Mustafa
SOLMAZ, Yard. Doç. Dr. Süleyman
ŞİMŞEK, Yard. Doç. Dr. Celal
ŞİMŞEK, Doç. Dr. Solmaz
TAŞDELEN, Yard. Doç. Dr. Suat
URHAN, Yard. Doç. Dr. Raşit
YAKIT, Prof. Dr. İsmail
YAYLALI, Prof. Dr. Abdullah
YÜKSEL, Prof. Dr. Mehmet

PAÜ, Eğitim Fakültesi
PAÜ, Mühendislik Fakültesi
PAÜ, Mühendislik Fakültesi
PAÜ, Eğitim Fakültesi
PAÜ, Fen-Edebiyat Fakültesi
PAÜ, İkt. ve İd. Bil., Fakültesi
PAÜ, Mühendislik Fakültesi
PAÜ, İkt. ve İd. Bil., Fakültesi
PAÜ, Mühendislik Fakültesi
PAÜ, Mühendislik Fakültesi
PAÜ, Fen-Edebiyat Fakültesi
Çankırı Meslek Yük. Ok.
PAÜ, Eğitim Fakültesi
PAÜ, Eğitim Fakültesi
PAÜ, Mühendislik Fakültesi
PAÜ, Mühendislik Fakültesi
PAÜ, Fen-Edebiyat Fakültesi
PAÜ, Mühendislik Fakültesi
PAÜ, İkt. ve İd. Bil. Fakültesi
PAÜ, Fen-Edebiyat Fakültesi
PAÜ, Fen-Edebiyat Fakültesi
SÜ, Fen-Edebiyat Fakültesi
PAÜ, Mühendislik Fakültesi
PAÜ, Mühendislik Fakültesi
AKÜ, Tıp Fakültesi
PAÜ, Fen-Edebiyat Fakültesi
PAÜ, Fen-Edebiyat Fakültesi
PAÜ, Fen-Edebiyat Fakültesi
PAÜ, Mühendislik Fakültesi
PAÜ, Fen-Edebiyat Fakültesi
SDÜ, İlahiyat Fakültesi
AMÜ, Fen-Edebiyat Fakültesi
PAÜ, Mühendislik Fakültesi

DANIŞMANLAR KURULU

BAŞKAN

GÖKSU, Y. Ziya

Denizli Valisi

ÜYELER

AKBAŞ, M. Şadi
AKSAKAL, Muhittin
ATICI, Sait
AYDIN, Ünal
BEKTAŞ, Cengiz
BÜYÜKTUNA, Hasbi
BÜYÜKTUNA, Veysel
DEĞRMENCİ, Mustafa
DEMİR, Bekir Sami
DEMİRTAŞ, Asım
ELİTOK, Halil
ERDOĞAN, Nimet
EROL, Cengiz
EROL, Hamdi
ERTAY, Atilla
FİLİZ, Ali
GÖKŞİN, Ahmet
IŞLAK, Ahmet
KAÇAMAZ, Sezai
KARTAL, İsmail
KASAPOĞLU, A. İhsan
KATRANCI, Zafer
KAYHAN, Kemal
KAYNAK, Mustafa
KOCAMAZ, Hasan
KOÇOĞLU, Kenan
KORKMAZ, Mehmet
KORKMAZCAN, Ali
KUNDAK, Ahmet
KÜÇÜKER, Besalet
KÜÇÜKER, Sait
ÖNCEL, Apdi
ÖZBAKIR, Basri
ÖZBİLEN, Murat
ÖZDEMİR, Atilla
ÖZER, Mesut
PANAYIR, İlter
SAK, Servet
SENGÜN, Arif

BASİAD İstişare Kurulu Üyesi
BASİAD İstişare Kurulu Üyesi
BASİAD İstişare Kurulu Üyesi
BASİAD İstişare Kurulu Üyesi
Öğretim Üyesi, Yazar
PAÜ, Meslek Yüksek Okulu
PAÜ, Meslek Yüksek Okulu
BASİAD İstişare Kurulu Üyesi
Köy Hizmetleri İl Müdürü
Bayındırlık İl Müdürü
İl Müftüsü
BASİAD İstişare Kurulu Üyesi
BASİAD İstişare Kurulu Üyesi
BASİAD İstişare Kurulu Üyesi
Orman Bölge Müdürü
BASİAD İstişare Kurulu Üyesi
BASİAD İstişare Kurulu Üyesi
BASİAD İstişare Kurulu Üyesi
BASİAD Üyesi
Karayolları 27. Şube Şefi
BASİAD İstişare Kurulu Üyesi
BASİAD İstişare Kurulu Üyesi
Tarım İl Müdürü
BASİAD İstişare Kurulu Üyesi
Sanayi ve Ticaret Müdürü
BASİAD İstişare Kurulu Üyesi
İl Turizm Müdürü
İl Çevre Müdürü
BASİAD İstişare Kurulu Üyesi
BASİAD İstişare Kurulu Üyesi
BASİAD İstişare Kurulu Üyesi
DİE. Bölge Müdürü
BASİAD İstişare Kurulu Üyesi
BASİAD Üyesi
BASİAD İstişare Kurulu Üyesi
BASİAD Üyesi
BASİAD İstişare Kurulu Üyesi
BASİAD Üyesi
BASİAD Üyesi

SİNKİL, Ahmet
SÜT, Ahmet
SÜZEK, İrfan
ŞENEL, Yusuf
TAN İbrahim
TOSUNOĞLU, İsmail
TUNAL, Mehmet
ÜNLÜ, Nuri
YALINKAYA, Hasan
YILMAZ, Osman Nuri
ZORLU, Zeki

KOSGEB Müdürü
BASİAD Üyesi
BASİAD İstişare Kurulu Üyesi
TOPRAKSU Şube Müdürü
BASİAD İstişare Kurulu Üyesi
BASİAD İstişare Kurulu Üyesi
BASİAD Üyesi
DSİ Şube Müdürü
BASİAD İstişare Kurulu Üyesi
BASİAD İstişare Kurulu Üyesi
BASİAD İstişare Kurulu Üyesi

İÇİNDEKİLER

FİZİKİ YAPI

Babadağ ve Yakın Çevresinin Jeolojik-Petrografik ve Uygulamalı Jeoloji Açısından İncelenmesi	1
Doç. Dr. Yahya ÖZPINAR	PAÜ, Müh. Fak Jeoloji Böl.
Araş. Gör. Tamer KORALAY	PAÜ, Müh. Fak Jeoloji Böl.
Araş. Gör. İbrahim ÇOBANOĞLU	PAÜ, Müh. Fak Jeoloji Böl.
Yard. Doç. DR. Mesut KÖSEOĞLU	PAÜ, Müh. Fak Jeoloji Böl.
Jeo. Müh. Ünal SABAZ	Serbest, Denizli
Babadağ ve Yakın Çevresindeki Kitle Hareketleri ve Bunların Sınıflandırılması	23
Doç. Dr. Yahya ÖZPINAR	PAÜ, Müh. Fak Jeoloji Böl.
Yard. Doç. Dr. Mesut KÖSEOĞLU	PAÜ, Müh. Fak Jeoloji Böl.
Araş. Gör. İbrahim ÇOBANOĞLU	PAÜ, Müh. Fak Jeoloji Böl.
Ünal SABAZ	Serbest, Denizli
Ramazan OK	Serbest, Denizli
Babadağ(Denizli) İlçe Merkezi Gündoğdu Heyelânı	39
Doç. Dr. Yahya ÖZPINAR	PAÜ, Müh. Fak Jeoloji Böl.
Yard. Doç. Dr. Mesut KÖSEOĞLU	PAÜ, Müh. Fak Jeoloji Böl.
Araş. Gör. İbrahim ÇOBANOĞLU	PAÜ, Müh. Fak Jeoloji Böl.
Ünal SABAZ	Serbest, Denizli
Ramazan OK	Serbest, Denizli
Babadağ İlçe Merkezi ve Köylerine İçme Suyu Sağlayan Kaynak Sularının Hidrojeokimyasal İncelemesi	53
Yard. Doç Dr. Ali GÖKGÖZ	PAÜ, Müh., Fak. Jeoloji Böl.
Denizli İlinde Kuraklık ve Babadağ'ın Durumu	83
Doç. Dr. Orhan BAYKAN	PAÜ, Müh. Fak. İnşaat Böl.
Babadağ ve Yakın Çevresindeki Jeolojik Yapının Erozyona Etkisi	96
Doç. Dr. Yahya ÖZPINAR	PAÜ, Müh., Fak., Jeoloji Böl.
Araş. Gör. Tamer KORALAY	PAÜ, Müh., Fak., Jeoloji Böl.
Yard. Doç. Dr. Mahmud GÜNGÖR	PAÜ, Müh., Fak., İnşaat Böl.

ÇEVRE VE DOĞA

- Teucrium Chamaedrys Ve Plantago Major L. 'nin Antimikrobiyal Aktivitleri** 117
Öğr. Çiğdem TAŞCI Denizli Mil. Eğitim Müd.
Doç. Dr. Solmaz ŞİMŞEK PAÜ, Fen-Edebiyat Fak.
Yard. Doç. Dr. Mustafa ŞİMŞEK PAÜ, Fen-Edebiyat Fak.
Uz. Dr. Sefa GEZ PAÜ, Tıp Fakültesi
- Babadağ'ın Tıbbi Bitkileri** 128
Uz. Dr. Sefa GEZ PAÜ, Tıp Fakültesi
Doç. Dr. Solmaz ŞİMŞEK PAÜ, Fen-Edebiyat Fak.
- Denizli İli ve Çevresinde Yayılış Gösteren Bazı Türlerin Etnobotanik Özellikleri** 136
Yard. Doç Dr. Ali ÇELİK PAÜ, Fen-Edebiyat Fak.
Araş. Gör. Mehmet ÇİÇEK PAÜ, Fen-Edebiyat Fak.
Öğr. Muhammet UŞAK Milli Eğitim Md. Denizli
- Babadağ (Denizli) Makrofungusları** 154
Yrd. Doç Dr. Kudret GEZER PAÜ, Eğitim Fakültesi
Araş. Gör. Nazmi DUKAN PAÜ, Eğitim Fakültesi
Araş. Gör. Sacit KÖSE PAÜ, Eğitim Fakültesi
- Babadağ (Denizli) İlçesinin Herpetofaunası** 154
Yard. Doç. Dr. Raşit URHAN PAÜ, Fen-Edebiyat Fakültesi
Öğr. Mehmet DOĞAÇ Milli Eğitim Müd., Denizli
Araş. Gör. Ali ZEYTÜNOĞLU PAÜ, Fen-Edebiyat Fakültesi
Öğr. Yakup KASKA Milli Eğitim Müd., Denizli
- Babadağ (Denizli) İlçesinin Kuşları** 173
Yard. Doç. Dr. Raşit URHAN PAÜ, Fen-Edebiyat Fakültesi
Öğr. Mehmet DOĞAÇ Milli Eğitim Müd., Denizli
Araş. Gör. Ali ZEYTÜNOĞLU PAÜ, Fen-Edebiyat Fakültesi
Öğr. Yakup KASKA Milli Eğitim Müd., Denizli
- Babadağ (Denizli) İlçesinin Memeli Hayvanları** 179
Yard. Doç. Dr. Raşit URHAN PAÜ, Fen-Edebiyat Fakültesi
Öğr. Mehmet DOĞAÇ Milli Eğitim Müd., Denizli
Araş. Gör. Ali ZEYTÜNOĞLU PAÜ, Fen-Edebiyat Fakültesi
Öğr. Yakup KASKA Milli Eğitim Müd., Denizli

KÜLTÜR VE EDEBİYAT

Babadağ Ağzında Görülen Ses Olayları	184
Öğr. Işlay DOĞRU	Milli Eğitim Müd., Denizli
Yard. Doç. Dr. Vedat UYGUR	PAÜ, Eğitim Fakültesi
Babadağ Ağzındaki Arkaik ve Yerel Unsurlar	193
Öğr. Feyza TURGUT	Milli Eğitim Müd., Denizli
Yard. Doç. Dr. Vedat UYGUR	PAÜ, Eğitim Fakültesi
Geçmişten Günümüze Babadağ'daki Sosyal Yaşamdan Kesitler	200
Araştırmacı Yazar, Kemal SAĞLAM	Hizmet Gazetesi, Denizli
Şartlar ve Çevre Bağlamında Babadağ Folkloru	214
Yard. Doç. Dr. Mustafa ASLAN	PAÜ, Fen-Edebiyat Fakültesi
Ege Bölgesi'nde "Zeybek(Efe)" Tipinin Ortaya Çıkışı Sebepleri Üzerine	220
Yard. Doç. Dr. Hasan KÖKSAL	EU, Türk D. Araş. Ens.
Babadağ Yemek Kültürü	224
Yard. Doç. Dr. Ramazan GÖKÇE	PAÜ; Müh. Fak., Gıda. Müh. Böl.
A. Tayfun ALAY	PAÜ; Müh. Fak., Gıda. Müh. Böl.
M. Kemal TÜRKMEN	PAÜ; Müh. Fak., Gıda. Müh. Böl.

SOSYAL YAPI VE EKONOMİK DURUM

Çalışma Sermayesi Tüccardan Duran Varlıklar ve İşçilik Dokumacıdan Ortaklık olmayan Ortaklık "Tekstilde Babadağ Modeli Kalkınma"	225
Yard. Doç. Dr. Şeref KAVAK	AÜ, Çankırı Meslek Yük. Ok.
Babadağ İlçesinin Eğitim ve Öğretim Durumu	248
Yard. Doç. Dr. Şevket CIVELEK	PAÜ, Fen-Edebiyat Fak.
Yard. Doç. Dr. Mahmut GÜNGÖR	PAÜ, Mühendislik Fak.
Yard. Doç. Dr. Şahin ÇERAN	PAÜ, Fen Edebiyat Fak.
Babadağ'da Yüz Yüze İletişim ve Kitle İletişim Araçlarında Etkileşim	260
Yard. Doç. Dr. Huriye KUROĞLU	EU, İletişim Fak.
Kancalı Dokuma Makinası	280
Doç. Dr. Gabil ABDULLAYEV	PAÜ, Mühendislik Fak.

Babadağ İlçesi Tarımsal Üretim Potansiyeli ve Ürün Desenin Genel Bir Değerlendirilmesi	286
Dr. Ayşe GÜN	Tarım İl Müd. Denizli
Babadağ İlçesi Kestane Yetiştiriciliği, Sorunları ve Çözüm Önerileri	295
Dr. Ayşe GÜN	Tarım İl Müd. Denizli
Babadağ İlçesi Zeytin ve Ceviz Yetiştiriciliği Üzerine Araştırmalar	302
Dr. Ayşe GÜN	Tarım İl Müd. Denizli
Babadağ İlçesinin Orman Varlığı	310
Orm. Yük. Müh. M. Naci HOŞAFOĞLU	BASİAD Gen. Sekreteri

TARİH-SANAT TARİHİ

Antik Dönemde Babadağ Çevresi	316
Yard. Doç. Dr. Celal ŞİMŞEK	PAÜ, Fen-Edebiyat Fak.
XVI. Yüzyılda Babadağ:Kadıköy	363
Yard. Doç. Dr. Turan GÖKÇE	EÜ, Türk D. Arş. Ens
XIX. Yüzyılda Denizli-Kadıköy'de(Babadağ) Sosyal ve İktisadi Hayat	370
Doç Dr. Selahittin ÖZÇELİK	PAÜ, Fen-Edebiyat Fak.
XIX. ve XX Yüzyıl'da Aydın Vilayet Salnamelerine Göre Denizli Sancağı, Saray Kazasına Bağlı Kadı Nahiyesi	430
Yard. Doç Dr. Ercan HAYTAOĞLU	PAÜ, Fen-Edebiyat Fak.
Mezar Taşlarıyla Babadağ Tarihi	440
Prof. Dr. Mehmet Ali ÜNAL	SDÜ, Fen-Edebiyat Fak.
Öğr. Recep ZEYBEK	SDÜ, Fen Bil. Enst.
Babadağ(Kadıköy) ve Çevresinde Milli Mücadele	462
Yard. Doç. Dr. Veysi AKIN	PAÜ, Fen-Edebiyat Fak
Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivindeki Babadağ'a ait Vakıflar ve Babadağ'daki Türk Eserleri	468
Yard. Doç. Dr. Kasım İnce	PAÜ, Fen-Edebiyat Fak

XIX. VE XX. AYDIN VİLAYET SALNAMELERİNE GÖRE DENİZLİ SANCAĞI, SARAY KAZASINA BAĞLI KADI NAHİYESİ¹

*Ercan HAYTOĞLU

*Pamukkale Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, DENİZLİ

Salname, Farsça kökenli bir kelime olup, “yıl, sene” anlamına gelen “Sal” ile “mektup, kitap” anlamına gelen “Name” kelimelerinin birleşmesinden meydana gelmiştir.² Salnamenin karşılığı olarak günümüzde “yıllık” kelimesi kullanılmaktadır.³

Salnameler geçmiş yıllardaki önemli olaylara başlangıç bölümünde yer vererek, ait olduğu yılın müesseselerini ve çeşitli durumlarını bildiren eserlerdir.⁴ Salnameler içinde en eskisi, en düzenlisi ve en uzun ömürlüsü Devlet Salnameleri olmuştur. İlk devlet salnamesi, Padişah Abdülmecid döneminde Sadrazam Mustafa Reşid Paşa’nın isteği ile Ahmet Vefik Paşa tarafından hazırlanmış ve 1263 H.(1847 M.) yılında “Salname-i Devlet-i Aliyye-i Osmaniyye” adı ile yayınlanmıştır. Devlet Salnameleri, 1262 H.(1847)-1328 Mali(1912) yılları arasında düzenli bir şekilde yayınlanmıştır.⁵ Osmanlı Devleti’nin en son devlet salnamesi 1334 Mali(1918) tarihlidir ve devlet salnamelerinin hepsi altmış yedi tanedir.⁶

Osmanlı Devleti’nde resmi olarak Harbiye nezareti, Hariciye nezareti, Ticaret ve Nafia nezareti, Bahriye nezareti, Maarif nezareti, Meşihat makamı tarafından da salnameler çıkarılmıştır.⁷ Devlet salnamelerinin yararlarının görülmesi üzerine Vilayet salnameleri

¹ Babadağ ilçemizin eski adı Kadıköy nahiyesidir. Daha sonra Babadağ Bucağı, 19.... da’da Babadağ ilçesi olmuştur. Nahiye:”Mülki taksimatta kazadan küçük, köyden büyük yurt parçasına” verilen addır. Ferit Devellioğlu, Osmanlıca Türkçe Ansiklopedik Lügat Ankara 1993 s.798

² M.Zeki Pakalın, Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü İstanbul 1993, Cilt.III s.105, Şemseddin Sami Kamus-u Türki, s.701, İslam Ansiklopedisi “Salname” maddesi, Cilt 10, İstanbul 1966 s.134

³ Türkçe Sözlük, TDK, 1988 Cilt 2 s.1251, Devellioğlu, 1993 s.917, İslam Ansiklopedisi , Cilt 10, İstanbul 1966 s.134

⁴ İslam Ansiklopedisi, Cilt 10, İstanbul 1966 s.134

⁵ Mali 1328(1912) senesine kadar her yıl düzenli olarak yayınlanan salnamelerin hazırlanması, padişah iradesiyle Maarif nezaretine verilmiştir. Pakalın,1993, s.105, Süleyman İnan, XIX.Yüzyıl Sonlarında Aydın Vilayet Salnamelerine Göre Denizli Sancağı, Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi Denizli 1997 s.1, Halil İbrahim Babaoğlu, XX.Yüzyıl Başlarında Aydın Vilayeti Salnamelerinde Denizli Sancağı, Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Denizli 1996 s.14 İslam Ansiklopedisi “Salname” maddesinde; İlk resmi salnamenin XIX.yüzyılın ortalarında Koca Reşid Paşa’nın teşvikiyle, tarihçi Hayrullah efendi, Ahmed Vefik Efendi ve Ahmed Cevdet Paşa’nın birlikte çalışmaları sonunda yayınlandığı belirtilmektedir. İslam Ansiklopedisi , Cilt 10, İstanbul 1966 s.134

⁶ İnan, 1997 s.1, İslam Ansiklopedisi “Salname” maddesinde 1263-1334 tarihleri arasında 68 adet Salname-i Devlet-i Aliyye-i Osmaniyye basıldığı belirtilmiştir. İslam Ansiklopedisi, Cilt 10, İstanbul 1966 s.134

⁷ İslam Ansiklopedisi Cilt 10, İstanbul 1966 s.135

çıkartılmıştır. İlk vilayet salnamesinin hangi vilayete ait olduğu konusunda kesin bir bilgi yoktur. Son yapılan araştırmalara göre, ilk Osmanlı Vilayet Salnamesi 1283 H.(1866) yılında yayınlanan Bosna; son vilayet salnamesi ise 1334 Mali(1918) yılında yayınlanan Mustakil Bolu Sancağı salnamesi olduğu tespit edilmiştir.

Vilayet Salnameleri ait oldukları vilayetin; idari teşkilatı, memur listeleri, yerel tarihi ve coğrafyası, nüfusu, eski eserleri, üretim ve ekonomik faaliyetleri, gibi birçok konuda bilgiler vermişlerdir. 1867 tarihli “Vilayet Nizamnamesi’nin” yayınlanmasından sonra vilayet salnamelerinin sayılarında bir artış görülmüştür. Vilayet Salnameleri, devlet salnameleri gibi başlangıçta küçük hacimde ve az sayfalı iken, gittikçe hem sayfa, hem de içerik bakımından gelişmiştir.⁸

Aydın Vilayet Salnameleri 1296 H./1878-9 yılından 1326 H/1908’e kadar bazı aralıklarla 30 yıllık bir dönemi içine almaktadır.⁹ 1864 ve 1867 yıllarındaki vilayet sistemi uygulamasından sonra 1878-79’da Aydın Vilayet Salnamesi’nin ilk sayısı basılmıştır.¹⁰ Aydın Vilayeti de 1864 Nizamnamesi’nin bir uygulaması olarak kurulmuş, vilayette 1879’da 4 Sancak bulunmakta iken, 1884’de yapılan yeni bir düzenleme ile Denizli Sancağı kurulmuş ve sancak sayısı 5’e çıkarılmıştır.¹¹

1878-1918 yılları arasında Denizli’nin de içinde yer aldığı Aydın Vilayeti’nde 25 salname yayınlanmıştır. Bu salnamelerden 1304 M. (1887) , 1308 H. (1891), 1311 H.(1893), 1312 H.(1894), 1313 H. (1895), 1314 H. (1896), 1315 H. (1897) 1316 H. (1898), 1317 H. (1899), 1319 H. (1901), 1320 H. (1902), 1323 H. (1905), 1326 H. (1908) tarihli salnamelerden Kadıköy nahiyesi ile ilgili kısımlar tespit edilerek, değerlendirilmeye çalışılmıştır.

KADI NAHİYESİ (BABADAĞ İLÇESİ)

Kadı nahiyesinin günümüze uzantısı olan Babadağ, doğuda Denizli, batıda Karacasu, kuzeyde Sarayköy, güneyde Tavas ilçeleriyle sınırlandırılmış, adını güney eteklerinde yer aldığı 2308 m. yüksekliğindeki Babadağı’ndan alan ilçedir.¹² Denizli il merkezinin batısında yer alan Kadıköy nahiyesi (Babadağ İlçesi) İl merkezine 39 km. uzaklıktadır.¹³ Kadı nahiyesi 1528 tarihli Tapu defterinde köy olarak geçmektedir.¹⁴ “Kadı”,

⁸ İnan, 1997 s.2, İslam Ansiklopedisi “Salname” maddesinde ilk vilayet salnamesi hakkında ;” Resmi salnamelerin üçüncü gurubunu teşkil eden Vilayet Salnamelerinin ilki, şimdiki bilgilerimize göre, 1282 tarihinde Trabzonda neşr edilmiştir. Şemseddin Sami (Kamus a-alam, III, 1916)’ye göre, bu tarihten önce Halep vilayeti mektupçuluğunda bulunan İbrahim Halet Bey Fihrist-i Vilayet-i Halep adı ile ilk salnameyi tertip etmiş ve içindeki istatistik, iktisadi bilgilerden dolayı, Babıali’nin dikkatini çekmiştir. Bu eser her vilayete birer nüsha gönderilerek bundan numune alınıp, salnameler tertibi emr edilmiştir.” denilmektedir. ,İslam Ansiklopedisi, Cilt 10, İstanbul 1966 s.135

⁹ Necmi Ülker, XX.Yüzyıl Başında Denizli Sancağı, Merkez Efendi Sempozyumu Bildirileri, Manisa 1988 s.165

¹⁰ Ülker, 1988 s.166

¹¹ Ülker, 1988 s.167

¹² Aydan Ayhan, Babadağ’ın Sosyo-Ekonomik Yapısı Türk Haberler Ajansı Yıl:1 Sayı:6 1 Nisan 1991

¹³ Ömer Emer, Adım Adım Denizli (Babadağ), Yeni Gazete 11 Temmuz 1997

¹⁴ İstanbul’da Yaşayan Babadağlılar Albumü 1998

“Korucıköy”, “Dibek” adlarıyla geçen köyün, bugünkü “Babadağ” ilçe merkezinin esasını teşkil ettiği anlaşılmaktadır.¹⁵ Yakın tarihli kaynaklarda “Kadıköy”¹⁶, “Beşikkaya”, “Kadılarıyeri” ve “Sülüklüköy”¹⁷ adları yer almaktadır.

Babadağ yöresine ilk gelen yörüklerin önce Oğuzlar ve Ahıllı köylerini kurdukları, bugünkü Babadağ’ın yerini de tokat (=Hayvanların barındığı yer) olarak kullandıkları, Ahıllılar’ın buraya “Beşikkaya” dediklerine dair bilgiler bulunmaktadır.¹⁸ 1881’de Sarayköy’e demiryolu geldiği zaman Sarayköy kaza, Kadıköy’de nahiye yapılmıştır.¹⁹ “Kadıköy” adının, köyde ikamet eden bir kadıya istinaden verildiği, ticari ilişkilerde bu “Kadıköy” ile İstanbul’un “Kadıköy”ünün karıştırılması üzerine bu addan 1935 yılında vazgeçilerek “Babadağ” isminin uygun görüldüğü kaydedilmektedir.²⁰

Babadağ nahiyesi 3392 numaralı, 19.06.1987 kabul tarihli “103 İlçe Kurulması Hakkında Kanun” kanun ile, yayımlandığı resmi gazetenin tarihi olan 04.07 1987 tarihinde ilçe olmuştur.²¹

KADI NAHİYESİ’NİN SALNAMELERDEKİ DURUMU

1304 MALİ TARİHLİ AYDIN VİLAYET SALNAMESİNE GÖRE DENİZLİ SANCAĞI, SARAY KAZASI, KADI NAHİYESİ

Kadı Nahiyesi

Müdür: Ahmed Lütü Efendi

Naib Vekili: Hacı Mehmed Efendi

Tahrirat katibi: Mehmed Efendi

Aza: Salih Efendi

Aza: İsmail Efendi

Aza: Abdah ve Mehmet Şükrü Efendiler²²

Belediye Meclisi

Reis: Hacı Osman Ağa

Aza: Arif Mustafa ve Hasan Ağalar

Aza: Ali ve Katib Ömer Efendiler

Maarif Meclisi

Reis: Ahmed Hakkı Efendi Müderris

Aza: Mehmed Sabri ve Süleyman Efendiler

Katib: Mehmed Said Efendi²³

¹⁵ Turan Gökçe; XVI. Ve XVII. Yüzyıllarda Lazıkıyye (Denizli) Kazası (Basılmamış Doktora Tezi) İzmir 1994, s.263

¹⁶ Salname-i Vilayet-i Aydın 1304 M. (1887) , Salname-i Vilayet-i Aydın 1308 H. (1891), Salname-i Vilayet-i Aydın 1313 H. (1895), Salname-i Vilayet-i Aydın 1314 H. (1896), Salname-i Vilayet-i Aydın 1315 H. (1897) Salname-i Vilayet-i Aydın 1316 H. (1898), Salname-i Vilayet-i Aydın 1317 H. (1899), Salname-i Vilayet-i Aydın 1319 H. (1901), Salname-i Vilayet-i Aydın 1320 H. (1902), Salname-i Vilayet-i Aydın 1323 H. (1905), Salname-i Vilayet-i Aydın 1326 H. (1908)

¹⁷ Şükrü Tekin KAPTAN, Denizli’nin Halk Kültürü Ürünleri-2 Denizli 1989 s.35 İstanbul’da yaşayan Babadağlılar Albümü 1998’de kasabanın bilinen en eski adının Sümüklüburun olduğu, sonraları Beşikkaya adı verildiği belirtilmektedir.

¹⁸ Cengiz BEKTAŞ, Babadağ Evleri, Evlerimiz-3 İstanbul. Yem Yay. 1991 s.21

¹⁹ İstanbul’da Yaşayan Babadağlılar Albümü 1998

²⁰ Bektaş, 1991 s.22, İstanbul’da Yaşayan Babadağlılar Albümü 1998’de, “...Halktan birinin tahsil görüp çevre kasabalardan birine kadı olması dolayısıyla kadının köyü anlamında uzun süre Kadıkaryesi olarak geçmiştir...” denilmektedir.

²¹ Başbakanlık Mevzuatı Geliştirme ve Yayın Genel Müdürlüğü Yürürlükteki Kanunlar Külliyyatı 6, Kanunlar Temmuz 1989 (Ek-4) Madde 26, s.6961

²² Salname-i Vilayet-i Aydın, 1304 Mali (1887) s.349

**1307 MALİ 1308 HİCRİ TARİHLİ AYDIN VİLAYET SALNAMESİNE GÖRE
DENİZLİ SANCAĞI, SARAY KAZASI, KADI NAHİYESİ**

Kadı nahiyesi

Memurin-i Nahiye

Müdür: Ali Azmi Efendi

Naib Vekili: Hacı Mehmed Efendi

Tahrirat Katibi: Mehmet Efendi

Meclis-i Nahiye

Aza: Hacı Salih Efendi

Aza: Hacı Mehmet Efendi

*Aza: Hacı İbrahim ve Yorgi
Efendiler*

Belediye Meclisi

Reis: Tokadizade Hacı Hafız

Maarif Mecilisi

Reis: Hacı Hakkı Efendi Müderris

Osman Efendi

Aza: Mehmed Hayri Efendi

Aza: Süleyman Efendi

*Katip Mehmed Said Efendi*²⁴

Katip: Şeyh Ali Efendi

Aza: Kösezade Ahmed Ağa

Kasabat-ı Marufe ile kurada bulunan nüfus ve emakin²⁵

Kadı nahiyesi

Emakin	Nüfus	Esami	Emakin	Nüfus	Esami
12	28	Çerkes Karyesi	1423	5492	Kadı Kasabası
101	409	Kaba ağaç "	59	238	Ahıllı Karyesi
51	240	Kumlıca "	29	111	Manastır "
22	84	Karakıran "	24	125	Kıranyeri "
163	587	Hasköy "	83	344	İncirpınar "
22	84	Acısu "	214	893	Hisar "
35	120	Acıdere "	34	163	Tahtacı "
70	262	Dailli "	112	439	Tarfane "
67	220	Hacı Hasanlı "	71	262	Tekke "

Tekalif-i Emiriyye ve Varidat-ı metnua istatistikî

Kadı Köyü Nahiyesi

Mevkii-Sarayköyü'nün canib-i şark-i şimalinde vakıdır.

Kuray-ı müstemlisi- (18) pare köydür.

Nüfus (3648) i zükur ve (3465 i inas olarak (7113) nüfusu havi olduğu gibi merkez nahiye dahi (2790) ı zükur ve (2702) si inas olarak (5492) nüfusu ve (1423) mesakini cami kadı karyesidir. Senevi varidat-ı belediyesi (5000) gurus olan karye-i mezkurede (13) aded fenar vardır.²⁶

²³ Salname-i Vilayet-i Aydın, 1304 M. (1887) s.350

²⁴ Salname-i Vilayet-i Aydın, 1308 Hicri-1307 M. (1891) s.171

²⁵ Salname-i Vilayet-i Aydın, 1308 H.-1307 M. (1891) s.518, Salname-i Vilayet-i Aydın, 1308 H.-1307 M. (1891) Cilt:2 s.518

²⁶ Salname-i Vilayet-i Aydın, 1308 H.-1307 M. (1891) s.607, Salname-i Vilayet-i Aydın, 1308 H.-1307 M. (1891) Cilt:2 s.607

1311 HİCRİ TARİHLİ AYDIN VİLAYET SALNAMESİNE GÖRE DENİZLİ SANCAĞI, SARAY KAZASI, KADI NAHİYESİ

Kadı nahiyesi

Müdür: Mehmet Nuri Efendi

Naib Vekili: Hacı Ahmed Efendi

Tahrirat Katibi: Mehmet Efendi

Belediye Reisi: Hacı Ahmed Ağa

Katip ve Sandık Emni: Şeyh Ali Efendi

Ashab-ı rütbe ve nişan

Tavaslızade Muhiddin bey Salise fi salih şevval sene 307²⁷

-Kadı nahiyesi-

Mevki-i coğrafya ve kura- Kadı nahiyesi merkez kazanın şark-ı şimali cihetinde vaki ve (21) karyeyi camidir.

Nüfus ve emakin- Nahiye-i mezkure (5_85) i zükur ve (5092) i inas olarak (10277) islam ve (49) u zükur ve (39)u inas olarak (88) Rum ki cem'a (10365) nüfusu ve (2736) emakini muhtevidir.

Pazar ve panayırlar- Sarayköyü kazası Denizli Kazası ile karışık olduğundan ahali-i ahz ve ita için Denizli'ye gitmekte ve binaenaleyh kaza-i mezkurede panayır olmayıp yalnız Cuma ertesi günü merkez kazada Pazar kurulmaktadır.

Meskukat- Dahil-i kazada sim-i mecidiye (22_) ve liray-ı Osmani (122) ve altılık (6) guruşa tedavül etmektedir.

Ozan ve Ekyal- Kazayi mezkurede ozan-ı atika istimal olunmaktadır.

Ziraat ve Ticaret- Sarayköyü kazasında senevi (32000) kile hinta ve (100000) kile şa'ir ve (5000) kile mısır ve 2000) kile sisam ve (1000) kile akdarı ve (2500) kile kum darı ve (2500) kıyye pamuk ve (10000) kıyye bakla ve (300000) kıyye üzüm ve (90000) kıyye incir ve (120000) kıyye zeytin husule gelmekte olup bunların kısm-ı küllisi ile dahil-i kazada nesc ve imal olunan senevi (120000) top alaca ve 120000) top bez ve (12000) aded kuşak harice satılmakta ve kahve, şeker ve emsali erzak dahil olunmaktadır.

Ormanlar- Sarayköyü kazasında (16) kilometre merba-ı raddesinde cüz'i orman bulunup bunlardan hattab, kömür gibi ihtiyacat-ı mahalliye tedarik olunur.²⁸

1312 HİCRİ TARİHLİ AYDIN VİLAYET SALNAMESİNE GÖRE DENİZLİ SANCAĞI, SARAY KAZASI, KADI NAHİYESİ

Kadı nahiyesi

Müdür: Mehmet Nuri Efendi²⁹

Naib Vekili: Adil efendi

Tahrirat Katibi: Ahmet Efendi

Belediye Reisi: Hacı Ahmet Efendi

Katip ve Sandık Emni: Şeyh Ali Efendi³⁰

²⁷ Salname-i Vilayet-i Aydın, 1311 H.(1893) s.356

²⁸ Salname-i Vilayet-i Aydın, 1311 H.(1893) s.357

²⁹ Salname-i Vilayet-i Aydın, 1312 H.(1894) s.368

³⁰ Salname-i Vilayet-i Aydın, 1312 H.(1894) s.369

1313 HİCRİ TARİHLİ AYDIN VİLAYET SALNAMESİNE GÖRE DENİZLİ SANCAĞI, SARAY KAZASI, KADI NAHİYESİ

Müdür: Mehmed Nuri Efendi

Naib vekili: Hacı Mehmed Efendi

Tahrirat katibi: Ahmed Efendi

Belediye Reisi: Hacı Ahmed Efendi

Katib ve Sandık Emni: Şeyh Ali Efendi³¹

Kadı Nahiyesine Merbut Kuranın esamisi
Uyuzlar³², Ahıllı, Manastır, Kıranyer, Yeniköy³³

1314 HİCRİ TARİHLİ AYDIN VİLAYET SALNAMESİNE GÖRE DENİZLİ SANCAĞI, SARAY KAZASI, KADI NAHİYESİ

Müdür: Hacı Tevfik Efendi

Naib vekili: Ali Efendi

Tahrirat Katibi: Ahmed Raşid Efendi

Aza: Hacı Arif Ağa

Aza: Hacı Salih Efendi

Aza: Yinako Ağa³⁴

Aza: Hacı Hafız Ahmed Efendi

Aza: Hacı Mehmed Efendi

Aza: Hacı Mehmed Efendi

Belediye Reisi: Hacı Mustafa Efendi

Belediye Katibi: Şeyh Ali Efendi

Mekteb-i Rüştîye

Muallim-i Evvel Hacı Osman Efendi

Şakirdan aded 18

Mekteb-i İbtidaiye-i Feyziye

Muallim-i evvel Mehmed Halid Efendi

Muallim-i sani İsmail Efendi

Şakirdan 105

Bevvab Mehmed Efendi

Mekteb-i İbtidaiye-i Hamidiye

Muallim-i evvel Hacı Ahmed Efendi

Muallim-i sani Osman Naci Efendi

Şakirdan 95³⁵

1315 HİCRİ TARİHLİ AYDIN VİLAYET SALNAMESİNE GÖRE DENİZLİ SANCAĞI, SARAY KAZASI, KADI NAHİYESİ

Kadı nahiyesi

Memurin-i Nahiye

Müdür: Hacı Tevfik Efendi

Naib: Ali Efendi

Tahrirat katib: Ahmet Efendi

³¹ Salname-i Vilayet-i Aydın, 1313 H.(1895) s.350, İnönü, 1997 s.25

³² Oğuzlar olmalıdır. Ancak salnamede () şeklinde yazılmıştır.

³³ Salname-i Vilayet-i Aydın, 1313 H.(1895) s.352, İnönü, 1997 s.89 Süleyman İnönü tarafından Ahıllı karyesi Asıllı, Kıranyer karyesi, Kıranyer olarak okunmuştur.

³⁴ Salname-i Vilayet-i Aydın, 1314 H.(1896) s.345, İnönü, 1997 s.53, 1314 H, 1316 H. tarihli salnamelerde Yinako () şeklinde yazıldığı halde 1315 tarihli salnamede Binako () şeklinde yazılmıştır.

³⁵ Salname-i Vilayet-i Aydın, 1314 H.(1896) s.345

Nahiye Meclisi

Aza:Hacı Arif Ağa

Aza:Salih Efendi

Aza:Hafız Ahmet Efendi

Aza:Yinako Efendi

Belediye Dairesi

Reis:Mustafa Efendi

Katip:Ali Efendi

Mekatib

Aded-i Şakirdan

Rüştiye Muallimi Vekili Abdülhamid Efendi 18

Mekteb-i İbtidai Muallimi Halid Efendi 105

Mekteb-i İbtidai Muallimi Ahmed Efendi 95

Kadı Nahiyesi'nin Nüfus-u umumisi

Yekün	İnas ³⁶	Zükür ³⁷	Milel ³⁸
6408	3065	3343	İslam
103	47	56	Rum
6511	3112	3399	Yekün ³⁹

Kadı Nahiyesi'ne merbut kuranın esamisiyle merkez kaza ve merkez nahiyeye bud'-ı mesafeleri

Esami-i Kura	Merkez Nahiyeye		Merkez Kazaya	
	Saat	Dakika	Saat	Dakika
Ahıllı Karyesi	20		4	
Kıranıyer Karyesi	30		4	30
Manastır Karyesi	20		4	30
Uyuzlar Karyesi	30		3	30
Yeniköy Karyesi	25		4	

40

1316 HİCRİ TARİHLİ AYDIN VİLAYET SALNAMESİNE GÖRE DENİZLİ SANCAĞI, SARAY KAZASI, KADI NAHİYESİ

(Kadı Nahiyesi)

-Memurin-i Nahiye-

Müdür:Hacı Tefvik Efendi

Naib:Ahmed Efendi

Tahrirat Katibi:Ahmed Raşid Efendi

Nahiye Meclisi

Aza:Hacı Arif Ağa

Aza:Hacı Salih Efendi

Aza:Hacı Mehmed Efendi

Aza:Yinako Efendi

³⁶ İnas: Kızlar, kadınlar anlamındadır. Devellioğlu, 1993 s.434

³⁷ Zükür: Erkekler anlamındadır. Devellioğlu, 1993 s.1193

³⁸ Milel:Milletler, uluslar, bir dinde veya mezhepte olan topluluklar anlamındadır. Devellioğlu, 1993 s.648

³⁹ Salname-i Vilayet-i Aydın, 1315 H.(1897) s.360, İnan, 1997 s.86

⁴⁰ Salname-i Vilayet-i Aydın, 1315 H.(1897) s.364, İnan, 1997 s.89

Belediye Dairesi

Reis: Hacı İbrahim Efendi

Katib: Ali Efendi⁴¹

Mekatib

Rüştiye Muallimi Abdülaziz Efendi

Şakirdan 21

Mekteb-i İbtidaiye muallimi Mehmed Halid Efendi

Şakirdan 130

Mekteb-i İbtidaiye muallimi Ahmed Efendi

Şakirdan 105

Maarif Komisyonu

Reis: Hacı Ahmed Efendi

Aza: Hacı Mehmed Efendi

Aza: Hacı Halil Efendi

Aza: Hacı Mehmed Efendi

Katib: Mehmed Efendi

Ticaret ve Sanayi Odası

Aza: Hacı Hafız Efendi

Aza: Hacı Hüseyin Efendi

Aza: Hacı Ali Ağa

Aza: Hacı İsmail Efendi

Kadı Nahiyesi'nin nüfus-u umumisi

Yekun	Zükur	İnas	Milel
5924	2975	2949	İslam
84	45	39	Rum
6008	3020	2988	Yekun ⁴²

1317 HİCRİ TARİHLİ AYDIN VİLAYET SALNAMESİNE GÖRE DENİZLİ SANCAĞI, SARAY KAZASI, KADI NAHİYESİ

Kadı Nahiyesi

Memurin-i Nahiye

Müdür: Hacı Tevfik Efendi

Naib: Ahmed Efendi

Tahrirat Katibi: Ahmed Raşid Efendi

Nahiye Meclisi

Aza: Hacı Salih Efendi

Aza: Hacı Hüseyin Efendi

Aza: Hacı Ahmed Efendi

Aza: Kosti Efendi

Belediye Dairesi

Reis: Hacı İbrahim Efendi

Katib vekili: Hafız Mehmed Efendi

Mekatib

Rüştiye muaallimi Abdülaziz Efendi

Aded-i şakirdan: 12

Mekteb-i İbtidaiye muallimi Mehmed Halit Efendi

Aded-i şakirdan: 130

Mekteb-i İbtidaiye muallimi Ahmed Efendi

Aded-i şakirdan: 115⁴³

⁴¹ Salname-i Vilayet-i Aydın, 1316 H.(1898) s.340

⁴² Salname-i Vilayet-i Aydın, 1316 H.(1898) s.341

⁴³ Salname-i Vilayet-i Aydın, 1317 H.(1899) s.312

Maarif Komisyonu

Reis: Hacı Ahmed Efendi

Aza: Hacı Mehmed Efendi

Katib: Mehmed Efendi

Aza: Hacı Mehmed Efendi

Aza: Hacı Halil Efendi

Ticaret ve Ziraat Odası

Aza: Hacı Hafız Efendi

Aza: Hacı Ali Ağa

Aza: Hacı Hüseyin Efendi

Aza: Hacı Ali Efendi

Kadı nahiyesinin Nüfus-u Umumiyesi

Yekun	İnas	Zükur	Milel
6 955	3 459	3 496	İslam
84	39	45	Rum
7039	3498	3541	Yekun ⁴⁴

1319 HİCRİ TARİHLİ AYDIN VİLAYET SALNAMESİNE GÖRE DENİZLİ SANCAĞI, SARAY KAZASI, KADI NAHİYESİ

Kadı Nahiyesi

Müdür: Abdüh Vahdet Efendi

Naib: Ali Efendi

Tahrirat Katibi: Ahmed Raşid Efendi

Nahiye meclisi

Naib: Ali Efendi

Tahrirat Katibi: Hacı Hüseyin Efendi

Aza: Hacı Ahmed Efendi

Aza: Kosti Efendi

Aza: Hacı Salih

Belediye dairesi

Reis: Hacı İbrahim Efendi

Katip: Hafız Mehmet Efendi

(Mekatib-i Muallimi)

Mekteb-i Rüştîye muallim vekili Yahya Efendi

Mekteb-i İbtidaiye muallimi Mehmed Halid Efendi

Mekteb-i İbtidaiye muallimi Ahmed Efendi

Aded-i Şakirdan: 12

Aded-i Şakirdan: 130

Aded-i Şakirdan: 115

Maarif Komisyonu

Reis: Hacı Ahmed Efendi

Aza: Hacı Mehmed Efendi

Katib: Mehmed Efendi

Aza: Mehmed Efendi

Aza: Hacı Halil Efendi⁴⁵

Ticaret ve Ziraat Komisyonu

Aza: Hacı Hafız Efendi

Aza: Ali Ağa

Aza: Hacı Hüseyin Efendi

Aza: Hacı Ali Efendi

⁴⁴ Salname-i Vilayet-i Aydın, 1317 H.(1899) s.313 Babaoğlu, 1996 s.44-45

⁴⁵ Salname-i Vilayet-i Aydın, 1319 H.(1901) s.271, Babaoğlu, 1996 s.78-79

Kadı Nahiyesi'nin Nüfus-u Umumiyesi

Yekun	İnas	Zükur	Milel
69655 ⁴⁶	3459	3496	İslam
84	39	45	Rum
69739 ⁴⁷	3498	3451 ^{48 49}	

1320 HİCRİ TARİHLİ AYDIN VİLAYET SÂLNAMESİNE GÖRE DENİZLİ SANCAĞI, SARAY KAZASI, KADI NAHİYESİ

Kadı Nahiyesi

Müdür: Abdüh Vahdet Efendi

Naib: Ali Efendi

Tahrirat Katibi: Ahmed Rasid Efendi

(Meclis-i Nahiye)

Reis müdür-ü nahiye

Aza: Naib Efendi

Aza: Ahmed Efendi

Aza: Tahrirat Katibi Efendi

Aza: Hacı Hüseyin Efendi

Aza: Hacı Salih Efendi

Aza: Kostî Efendi⁵⁰

(Meclis-i Belediye)

Reis: Hacı İbrahim Efendi

Katip: Hafız Mehmet Efendi

(Mekاتب-i Muallim)

Mekteb-i Rüştîye muaallim Vekili Yahya Efendi

Aded-i şakirdan: 12

Mekteb-i İbtidaiye muallimi Mehmed Halid Efendi

Aded-i şakirdan: 130

Mekteb-i İbtidaiye muallimi Ahmed Efendi

Aded-i şakirdan: 115

Maarif Komisyonu

Aza: Hacı Mehmed Efendi

Aza: Hacı Mehmed Efendi

Aza: Hacı Halil Efendi

Katib: Mehmed Efendi

Ticaret ve Ziraat Komisyonu

Aza: Hacı Hafız Efendi

Aza: Hacı Hüseyin Efendi

Aza: Ali Ağa

Aza: Hacı Ali Efendi

Kadı nahiyesinin Nüfus-u Umumiyesi

Yekun	İnas	Zükur	Milel
6 9655 ⁵¹	3 459	3 496	İslam
84	39	45	Rum
69739 ⁵²	3498	3451	Yekun ⁵³

⁴⁶ Ortadaki (6) altı rakamı fazladan yazılmıştır. Doğrusu 6955'dir.

⁴⁷ Yanlış yazılan 3451 sayısının 3498 ile toplamı 6939 olmayıp 6949'dur. Bu toplam doğru olmayıp gerçekte 3541+3498'in toplamı olan 7039 sayısı doğrudur. Ayrıca metinde yer alan 69739 rakamındaki (7)yedi sayısı fazladan yazılmıştır.

⁴⁸ 3496 ile 45 toplandığında 3451 değil, 3541 yapmaktadır.

⁴⁹ Salname-i Vilayet-i Aydın, 1319 H.(1901) s.272, Babaoğlu, 1996 s.78-79

⁵⁰ Salname-i Vilayet-i Aydın, 1320 H.(1902) s.274, Babaoğlu, 1996 s.111

⁵¹ Toplam 6955 olup, ortada yer alan (6) altı sayısı fazladan konulmuştur.

1323 HİCRİ TARİHLİ AYDIN VİLAYET SALNAMESİNE GÖRE DENİZLİ SANCAĞI, SARAY KAZASI, KADI NAHİYESİ

Kadı Nahiyesi

Müdür: Abdüh Vahdet Efendi

Aza: Hacı Arif Ağa

Aza: Hacı İbrahim Efendi

Aza: Hacı Hafız Ahmed Efendi

Tahrirat Katibi: Mehmed Efendi⁵⁴

1326 TARİHLİ AYDIN VİLAYET SALNAMESİNE GÖRE DENİZLİ SANCAĞI, SARAY KAZASI, KADI NAHİYESİ

Kadı Nahiyesi

Müdür: Abdüh Vahdet Efendi

Aza: Hacı Arif Ağa

Aza: Hacı İbrahim Efendi

Aza: Hacı Hafız Ahmed Efendi

Tahrirat Katibi: Mehmed Efendi⁵⁵

Kadı Nahiyesine Merbut Kuranın esamisi

Uyuzlar, Ahıllı, Manastır, Kıranyer, Yeniköy⁵⁶

AYDIN VİLAYET SALNAMELERE GÖRE KADI NAHİYE MÜDÜRLERİ, BELEDİYE BAŞKANLARI VE YÖNETİCİLERİ

Nahiyeler kuruluş esasına göre; iki yüz ve daha fazla haneli köy ve mahalleden kurulan nahiyeler ve dağınık nahiye olmak üzere iki şekildedir. Nahiye olacak yerler için belirlenen nüfusa ulaşmak için birkaç köyün bir araya getirildikleri görülmüştür. Bir köyden ibaret olan nahiyeler köyün adını, birkaç köyden kurulan nahiyeler de en büyük köyün adını almışlardır. Nahiyelerde bir müdür ve sekizden fazla olmamak üzere bir nahiye meclisi görev yapmıştır. Nahiye müdürü ve meclisi üyeleri halk tarafından seçilmişlerdir. Müdür müslim, gayri müslim yerlerde, çoğunluğu oluşturan halk nüfusu arasından seçilmişlerdir.⁵⁷

Nahiyeler, Nahiye Müdürleri tarafından yönetilirdi. Nahiye müdürü, halkın yerlisi olup yirmibeş yaşını geçmiş, okur-yazar ve Osmanlı uyruğundan biri olurdu. Görevi, Vali tarafından resmen bildirilir⁵⁸ ve Dahiliye Nezaretince tasdik edilirdi. Böylece nahiye müdürü maliyeye ve güvenliğe ilişkin konularda hükümetin vekili olurdu. 1876'da nahiyelerle ilgili yapılan bir düzenleme ile nahiye müdürlerinin seçimle gelmesi esası kabul edilmiştir. Ayrıca Nahiye müdürlerinin yanında Nahiye Meclisleri bulunurdu. Nahiye meclisleri, yerli halktan seçimle kurulurdu. Yılda dört kere vilayetin izin ve emriyle

⁵² Toplam yekun 7039 olmalıdır.

⁵³ Salname-i Vilayet-i Aydın, 1320 H.(1902) s.275, Babaoğlu, 1996 s.112, Halil İbrahim Babaoğlu son yekunu hatalı toplamış ve 7039 olması gerektiğini belirtmiştir.

⁵⁴ Salname-i Vilayet-i Aydın, 1323 H.(1905) s. 256, Babaoğlu, 1996 s.143

⁵⁵ Salname-i Vilayet-i Aydın, 1326 H.(1908) s. 542, Babaoğlu, 1996 s.183

⁵⁶ Salname-i Vilayet-i Aydın, 1326 H.(1908) s.543, Babaoğlu, 1996 s.184

⁵⁷ Enver Ziya Karal, Osmanlı Tarihi, C.VIII 2.Baskı Ankara 1983 s. 310 311

⁵⁸ Karal, 1983 s.311

toplanırdı. Nahiye meclislerinde daha çok yerin bayındırlık ve eğitimle ilgili işlerinde karar alınırdı. Ancak kararın geçerli olabilmesi için vilayetin tasdiki gerekirdi.⁵⁹

Nahiye yönetimi: Müdür, Tahrirat katibi, vergi katibi, nüfus memuru gibi nahiye memurlarından oluşuyordu. 1900 yılına ait bilgilere göre Belediye teşkilatı ile birlikte maarif komisyonu gibi komisyonların nahiyelerde de kurulduğu anlaşılmaktadır.⁶⁰ Nahiye'nin adı Kadı, Nahiye merkezi Kadı köyüdür.⁶¹

Aşağıda yıllara göre Kadı nahiyesi, nahiye müdürleri gösterilmektedir.

Nahiye Müdürleri	1304M (1887)	1308 H. 1307 M.(1891)	1311 H.(1893)	1312 H.(1894)	1313 H.(1895)	1314 H.(1896)
	Ahmet Lütü Efendi	Ali Azmi Efendi	Mehmet Nuri Efendi	Mehmet Nuri Efendi	Mehmet Nuri Efendi	Hacı Tevfik Efendi

1315 H.(1897)	1316 H.(1898)	1317 H.(1899)	1319 H.(1901)	1320 H.(1902)	1323 H.(1905)	1326 H.(1908)
Hacı Tevfik Efendi	Hacı Tevfik Efendi	Hacı Tevfik Efendi	Abdüh Vahdet Efendi	Abdüh Vahdet Efendi	Abdüh Vahdet Efendi	Abdüh Vahdet Efendi

Kadı nahiyesi Belediye Başkanları;

Belediye Başkanları	1304M (1887)	1308 H. 1307 M.(1891)	1311 H.(1893)	1312 H.(1894)	1313 H.(1895)	1314 H.(1896)
	Hacı Osman Ağa	Tokadizade Hacı Hafız	Hacı Ahmed Ağa	Hacı Ahmed Efendi	Hacı Ahmed Efendi	Hacı Mustafa Efendi

1315 H.(1897)	1316 H.(1898)	1317 H.(1899)	1319 H.(1901)	1320 H.(1902)	1323 H.(1905)	1326 H.(1908)
Mustafa Efendi	Hacı İbrahim Efendi	Hacı İbrahim Efendi	Hacı İbrahim Efendi	Hacı İbrahim Efendi	-	-

Kadı nahiyesi Naib veya naib vekilleri

Naib veya naib vekilleri	1304M (1887)	1308 H. 1307 M.(1891)	1311 H.(1893)	1312 H.(1894)	1313 H.(1895)	1314 H.(1896)
	Naib Vekili Hacı Mehmed	Naib vekili Hacı Mehmed Efendi	Naib Vekili Hacı Ahmed Efendi	Naib Vekili Adil Efendi	Naib Vekili Hacı Mehmed Efendi	Naib Ali Efendi

1315 H.(1897)	1316 H.(1898)	1317 H.(1899)	1319 H.(1901)	1320 H.(1902)	1323 H.(1905)	1326 H.(1908)
Naib Ali Efendi	Naib Ahmed Efendi	Naib Ahmed Efendi	Naib Ali Efendi	Naib Ali Efendi	-	-

⁵⁹ İnan, 1997 s.109-110

⁶⁰ Babaoğlu, 1996 s.214

⁶¹ İnan, 1997 s.109

Kadı Nahiyesi Tahrirat Katipleri;

Tahrirat Katipleri	1304M (1887)	1308 H. 1307 M.(1891)	1311 H.(1893)	1312 H.(1894)	1313 H.(1895)	1314 H.(1896)
	Mehmed Efendi	Mehmed Efendi	Mehmed Efendi	Ahmed Efendi	Ahmed Efendi	Ahmed Raşid Efendi

1315 H.(1897)	1316 H.(1898)	1317 H.(1899)	1319 H.(1901)	1320 H.(1902)	1323 H.(1905)	1326 H.(1908)
Ahmed Efendi	Ahmed Raşid Efendi	Ahmed Raşid Efendi	Ahmed Raşid Efendi	Ahmed Raşid Efendi	Mehmed Efendi	Mehmed Efendi

KADI NAHİYESİNE BAĞLI KÖYLER

Köyler halk tarafından seçilen muhtarlar tarafından yönetilirdi. Muhtar seçiminde 18 yaşını geçen, Osmanlı uyruklu ve yılda en az 50 kuruş vergi verenler muhtarı seçebilirdi. Muhtar seçimi her yıl yapılırdı. 1871 nizamnamesine göre, bir köy 20 haneden büyükse, birde ikinci muhtarını seçerdi. Seçimden sonra birinci ve ikinci muhtarının memuriyeti kaymakamca tasdik olunur, muhtarın yanında ihtiyar meclisi oluşturulurdu.

İhtiyar meclisi, nüfusa göre 3-12 kişilik seçimle kurulan bir meclisti. Muhtar ve ihtiyar meclisi üyelikleri için 30 yaş ve 100 kuruş senelik vergi verme şartı aranırdı⁶²

Nahiyenin adı	1895	1896	1897	1898
Kadı	5	5	5	5

Yıllara göre Kadı nahiyesine bağlı köylerin sayısı değişmemiştir. Ancak daha sonraki yıllarda Kadı nahiyesinin köylerinin sayısında artışlar olmuştur. 1313 Hicri Tarihli Aydın Vilayet Salnamesinde Kadı nahiyesi'ne bağlı köyler beş aded olup isimleri, Uyuzlar⁶³, Ahıllı, Manastır, Kıranyer, Yeniköy⁶⁴ dür. 1314 Hicri Tarihli Aydın Vilayet Salnamesinde Kadı Nahiyesi'ne bağlı köylerin isimleri merkez kaza ve merkez nahiyeye uzaklıkları bildirilmiştir. Burada da beş köy adı verilmiştir.

Esami-i Kura	Merkez Nahiyeye		Merkez Kazaya	
	Saat	Dakika	Saat	Dakika
Ahıllı Karyesi		20	4	
Kıranyer Karyesi		30	4	30
Manastır Karyesi		20	4	30
Uyuzlar ⁶⁶ Karyesi		30	3	30
Yeniköy Karyesi		25	4	

67

⁶² İnan, 1997 s.111

⁶³ Oğuzlar olmalıdır. Ancak salnamede () şeklinde yazılmıştır.

⁶⁴ Salname-i Vilayet-i Aydın, 1313 H.(1895) s.352, İnan, s.89 Süleyman İnan tarafından Ahıllı karyesi Asıllı, Kıranyer karyesi Kırayır olarak okunmuştur.

Kadı nahiyesi ve köylerinin, 1307 Mali (1308 Hicri) tarihli Aydın Vilayet Salnamesine göre nüfus ve yerleri:

Yerler	Nüfus	İsimleri	Yerler	Nüfus	İsimleri
12	28	Çerkes Karyesi	1423	5492	Kadı Kasabası
101	409	Kabağağaç "	59	238	Ahillı Karyesi
51	240	Kumlıca "	29	111	Manastır "
22	84	Karakıran "	24	125	Kıranyeri "
163	587	Hasköy "	83	344	İncirpınar "
22	84	Acısu "	214	893	Hisar "
35	120	Acidere "	34	163	Tahtacı "
70	262	Daili "	112	439	Tarfane ⁶⁵ "
67	220	Hacı Hasanlı "	71	262	Tekke "

1307 Mali (1308 Hicri) tarihli Aydın Vilayet Salnamesinde Denizli Sancağı Saray Kazası, Kadı nahiyesinde 18 adet köy olduğu belirtilmektedir. ⁶⁶

1326 Hicri tarihli Aydın Vilayet Salnamesinde Kadı Nahiyesine bağlı olarak olarak yine beş köy, Uyuzlar ⁶⁷, Ahillı, Manastır, Kıranyer, Yeniköy ⁶⁸ yer almaktadır.

KADI NAHİYESİ EĞİTİM ÖĞRETİM FAALİYETLERİ

Kadı nahiyesinde eğitim-öğretim faaliyetlerini yürüten bir Maarif Meclisi bulunmaktadır. Salnamelere göre bu maarif meclislerinden belirlenebilenlerin başkanları aşağıdaki tablodadır.

Maarif Meclisi Başkanları	1304M (1887)	1308 H. 1307 M.(1891)	1311 H.(1893)	1312 H.(1894)	1313 H.(1895)	1314 H.(1896)
	Ahmed Hakkı Efendi (Müderres)	Hacı Hakkı Efendi (Müderres)	-	-	-	-
1315 H.(1897)	1316 H.(1898)	1317 H.(1899)	1319 H.(1901)	1320 H.(1902)	1323 H.(1905)	1326 H.(1908)
-	Hacı Ahmed Efendi	Hacı Ahmed Efendi	Hacı Ahmed Efendi	-	-	-

A-İBTİDAİ MEKTEBLER VE KADI NAHİYESİ İBTİDAİ MEKTEPLERİ

İbtidailer, sıbyan mektepleridir. 1838'de Rüştiyeler açılınca, Rüştiyelere öğrenci hazırlayan sıbyan okullarına "ibtidai" adı verilmiştir. İbtidailer, 1847'de düzenlenen program ve yönetim şekliyle yeni bir düzene kavuşturulmuştur. İbtidailerde eğitim-öğretim süresi dört yıl ile sınırlandırılmış, bu okullara altı yaşını tamamlayıp, yedi yaşına basan kız ve erkek çocuklar kaydedilmiştir. 1891'de köy ibtidailerinin eğitim-öğretim süresi dört yılda bırakıldığı halde, şehir ibtidailerini üç yıla indirilmiştir. İbtidailerde, ilkokul seviyesinde bir eğitim ve öğretim verilmiştir.

⁶⁵ (Tırkaz) olmalıdır.

⁶⁶ Salname-i Vilayet-i Aydın 1308 H.1307 M., s.518, Salname-i Vilayet-i Aydın 1308 H.1307 M., Cilt:2 s.518

⁶⁷ Oğuzlar olmalıdır. Salname'de () şeklinde yazılmıştır.

⁶⁸ Salname-i Vilayet-i Aydın, 1326 H.(1908) s.543, Babaoğlu, 1996 s.184

Salnamelerde Denizli sancağında, ibtidai mekteblerin daha çok şehir ve kaza merkezlerinde yoğunlaştı, köylerde ise yaygınlaştırılmadığı görülmüştür.⁶⁹ Kadı nahiyesinde Mekteb-i İbtidaiye-i Fevziye ve Mekteb-i İbtidaiye-i Hamidiye olmak üzere iki ibtidai mektebde eğitim verilmiştir.

Kadı Nahiyesi İbtidaiye Mekteplerinin yıllara göre öğrenci sayıları:

Yıl	1314 H.(1896)	1315 H.(1897)	1316 H.(1898)	1317 H.(1899)	1319 H.(1901)	1320 H.(1902)
Mekteb-i İbtidaiye-i Fevziye	105	105	130	130	130	130
Mekteb-i İbtidaiye-i Hamidiye	95	95	105	115	115	115

B-RÜŞTİYE VE KADIKÖY RÜŞTİYESİ

Rüştiyeler II.Mahmut devrinde 1838 yılında, Sıbyan mekteblerinin yetersiz olduğunun görülmesi üzerine açılmıştır. Rüştiyeler, 1869'da düzenlenen bir programla yeni bir düzene kavuşmuştur.

Rüştiyelerde, öğretim süresi önceleri dört yıl olduğu halde 1850'de altı yıla çıkarılmış, 1863'te de beş yıla indirilmiştir. Her rüştiyeye öğrenci sayısına göre bir veya iki öğretmen, ayrıca bir mubassır(gözetmen) ve bir hademe görevlendirilmiştir. Rüştiyeleri bitirenler imtihanla idadilere kabul edilmiştir. Rüştiyelerde ortaokul seviyesinde öğretim verilmiştir.

XIX.yüzyılın sonlarında Denizli sancağında Rüştiyelerde daha çok bir; bazen iki öğretmen bulunmaktadır. İki öğretmenli rüştiyelerde öğretmenler, "muaallim-i evvel" ve "muallim-i sani" olmak üzere birbirinden ayırt edilmektedir. Ayrıca çok az rüştiye okulunda "bevvab" adı verilen okul hademesi bulunmaktadır.

Kadı Nahiyesi Rüştiye Mektebi yıllara göre öğrenci sayıları:

Yıl	1314 H.(1896)	1315 H.(1897)	1316 H. (1898)	1317 H. (1899)	1319 H. (1901)	1320 H.(1902)
Öğrenci sayısı	18	18	21	12	12	12

SALNAMELERE GÖRE KADI NAHİYESİNDE TİCARİ VE ZİRAİ HAYAT

1326 Hicri tarihli Aydın Vilayet Salnamesinde; "Kadı nahiyesinde bini mütecaviz destgah mevcut olup buralarda nesc ve imal olunan muhtelif alaca, bez kuşak ve saire ticari marifiniyle Memalik-i Mahrusa'ı şahanenin bazı mahallerine nakil ve ihrac edilir.⁷⁰ denilmektedir.

Bu ifadelerden anlaşılan, Kadı nahiyesinde 1908 yılında binden fazla tezgah bulunmakta olduğu ve bu tezgahlarda dokunan çeşitli alaca, bez kuşak ve diğer ticari üretimlerin Osmanlı ülkesinin bazı yerlerine nakil ve ihraç olunduğu şeklindedir.

⁶⁹ İnan, 1997 s.131

⁷⁰ Salname-i Vilayet-i Aydın, 1326 H.(1908) s.544, Babaoğlu, 1996 s. 184

Kadı Nahiye'sinde 1316 H.(1898) tarihli salnamede "Ticaret ve Sanayi Odası", 1317 H.(1899) tarihli salnamede "Ticaret ve Ziraat Odası", 1319 H.(1901) tarihli salnamede "Ticaret ve Ziraat Komisyonu" ve 1320 H.(1902) tarihli salnamede "Ticaret ve Ziraat Komisyonu" bulunduğu görülmektedir.⁷¹

Oda ve komisyon olarak faaliyet gösteren teşkilatın azaları aşağıdaki şekildedir:

1316 H.(1898)	1317.H.(1899)	1319 H.(1901)	1320 H.(1902)
Ticaret ve Sanayi Odası	Ticaret ve Ziraat Odası	Ticaret ve Ziraat Komisyonu	Ticaret ve Ziraat Komisyonu
Azaları: Hacı Hafız Efendi Hacı Ali Ağa Hacı Hüseyin Efendi Hacı İsmail Efendi	Azaları: Hacı Hafız Efendi Hacı Ali Ağa Hacı Hüseyin Efendi Hacı Ali Efendi	Azaları: Hacı Hafız Efendi Hacı Ali Ağa Hacı Hüseyin Efendi Hacı Ali Efendi	Azaları: Hacı Hafız Efendi Hacı Ali Ağa Hacı Hüseyin Efendi Hacı Ali Efendi

Ziraat ve Ticaret hayatıyla ilgili olarak Kadı Nahiyesi hakkında bilgi salnamelerde ayrı başlık halinde bulunmamaktadır. Ancak Sarayköy ziraat ve ticareti içinde Kadıköy, ziraat ve ticaretinin de bulunduğu anlaşılmaktadır.

Buna göre Sarayköyü kazasında senelik olarak 32000 kile buğday ve 100000 kile arpa ve 5000 kile mısır ve 2000 kile susam ve 1000 kile akdarı ve 2500 kile kum darı ve 2500 kıyye⁷² pamuk ve 10000 kıyye bakla ve 300000 kıyye üzüm ve 90000 kıyye incir ve 120000 kıyye zeytin üretilmekte olup bunların tamamı ile kaza dahilinde dokunan yıllık 120000 top alaca ve 120000 top bez ve 12000 adet kuşak harice satılmakta ve kahve, şeker gibi erzak temin edilmektedir.⁷³

BABADAĞ'DAKİ GAYRİ MÜSLİM NÜFUSUN SAYISI

Kadı Nahiyesi'nin Nüfus Durumu:

1304M (1887) İslam Nüfus		1308 H. 1307 M.(1891) İslam Nüfus		1311 H.(1894) İslam Nüfus		1312 H.(1895) İslam Nüfus		1313 H.(1895) İslam Nüfus		1314 H.(1896) İslam Nüfus	
Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın
-	-	2790	2702	5185	5092	-	-	-	-	-	-
Toplam:-		Toplam:5492		Toplam:10277		Toplam:-		Toplam:-		Toplam:-	
Rum Nüfus		Rum Nüfus		Rum Nüfus		Rum Nüfus		Rum Nüfus		Rum Nüfus	
Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın
-	-	-	-	49	39	-	-	-	-	-	-
Toplam:-		Toplam:-		Toplam:88		Toplam:-		Toplam:-		Toplam:-	
GENEL TOPLAM		GENEL TOPLAM		GENEL TOPLAM		GENEL TOPLAM		GENEL TOPLAM		GENEL TOPLAM	
-		-		10365		-		-		-	

⁷¹ Yönetim Kurulu Başkanı M.Nuri Öztarak, Babadağ Ticaret Odası'nın Tarihçesi 21.06.1995, Babadağ'da Ticaret Odası'nın kuruluş tarihi 1928 olarak verilmektedir. Salnamelere göre 1316 H. (1898) tarihinde Ticaret ve Sanayi Odası'nın var olduğu görülmektedir. Bu da 1928 yılının Ticaret Odası'nın kuruluş yılı olarak geç bir tarih olduğunu göstermektedir.

⁷² Kıyye ağırlık ölçülerinden okkadır. Metrik ölçü karşılığında 1(1) kilogramdır. İnan, 1997 s.124

⁷³ Salname-i Vilayet-i Aydın, 1311 H.(1893) s.357

1315 H.(1897) İslam Nüfus		1316 H.(1898) İslam Nüfus		1317 H.(1899) İslam Nüfus		1319 H.(1901) İslam Nüfus		1320 H.(1902) İslam Nüfus		1323 H.(1905) İslam Nüfus		1326 H.(1908) İslam Nüfus	
Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın
3343	3065	2975	2949	3496	3459	3496	3459	3496	3459	-	-	-	-
Toplam:6408		Toplam:5924		Toplam:6955		Toplam:6955		Toplam:6955		Toplam:-		Toplam:-	
Rum Nüfus		Rum Nüfus		Rum Nüfus		Rum Nüfus		Rum Nüfus		Rum Nüfus		Rum Nüfus	
Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın
56	47	45	39	45	39	45	39	45	39	-	-	-	-
Toplam:103		Toplam:84		Toplam:84		Toplam:84		Toplam:84		Toplam:-		Toplam:-	
GENEL TOPLAM 6511		GENEL TOPLAM 6008		GENEL TOPLAM 7039		GENEL TOPLAM 7039		GENEL TOPLAM 7039		GENEL TOPLAM -		GENEL TOPLAM -	

BABADAĞ İLÇE MERKEZİ

Denizli il merkezinin batısında yer alır. İl merkezine 41 km. mesafededir. Tahrir defterlerinde “Kadı”, “Korucıköy”, “Dibek” adlarıyla geçen köyün bugünkü “Babadağ” ilçe merkezinin esasını teşkil ettiği belirtilmektedir.⁷⁴ Yakın tarihli kaynaklarda “Kadıköy”⁷⁵, “Beşikkaya”, “Kadılarıyeri” ve “Sülüklüköy”⁷⁶ adları zikredilmektedir.

Babadağ yöresine ilk gelen yörüklerin önce Oğuzlar ve Ahıllı köylerini kurdukları, bugünkü Babadağ’ın yerini de tokat (=Hayvanların barındığı yer) olarak kullandıkları, Ahıllılar’ın buraya “Beşikkaya” dediği belirtilmektedir.⁷⁷ “Kadıköy” adının ise, köyde ikamet eden bir kadıya istinaden verildiği, ticari ilişkilerde bu “Kadıköy” ile İstanbul’un “Kadıköy”ünün karıştırılması üzerine bu addan vazgeçilerek “Babadağ” isminin uygun görüldüğü kaydedilmektedir.⁷⁸ “Babadağ” adı, ilçenin yakında bulunan ve üzerinde medfun bir zattan dolayı “Baba” lakabını alan dağdan kaynaklanmış olmalıdır.

Ahıllı: 1987 yılında ilçe olan Babadağ’a, Sarayköy ilçesinden bağlanmıştır. İlçe merkezini 5 km. mesafededir. Köyün adının “Ahili” ya da “Ahırlı” dan gelmiş olabileceği söylenmektedir.⁷⁹ Bir kaynakta ise, köyün altı yüz yıl kadar önce kurulduğu ve adının, köyü kuran “Ahiler”den geldiği belirtilmektedir.⁸⁰ “Ahili (Ahilü)” cemaatinin köyün adı ile ilgisi olabileceği düşünülebilir.⁸¹

Bekirler: 1987 yılında ilçe olan Babadağ’a, Sarayköy ilçesinden bağlanmıştır. İlçe merkezine 12 km. mesafededir. Tahrir defterlerinde “Bekirlü” olarak kaydedilmiş köyün şimdiki “Bekirler” köyü olduğu belirtilmektedir.⁸² Kütahya Sancağında meskun “Bekirler”, “Bekirli” cemaatinin köyün adı ile ilgisi olduğu düşünülebilir.⁸³

⁷⁴ Gökçe; XVI. Ve XVII. Yüzyıllarda Lazıkıyye (Denizli) Kazası (Basılmamış Doktora Tezi) İzmir 1994, s.263

⁷⁵ Devlet Genel Nüfus Sayımı Denizli Fasikülü, DİE. Ankara 1980, s.7

⁷⁶ Şükrü Tekin KAPTAN, Denizli’nin Halk Kültürü Ürünleri-2 Denizli 1989 a.g.e. s.35

⁷⁷ Cengiz BEKTAŞ, Babadağ Evleri, Evlerimiz-3 İstanbul. Yem Yay. 1991 s.21

⁷⁸ Bektaş s.22

⁷⁹ M.Türker Acaroğlu, “Denizli İlinde Yer Adları”, Türk Kültür Tarihinde Denizli Sempozyumu, Bildiriler, Denizli 1988, s.29

⁸⁰ Bektaş; s.15

⁸¹ Cevdet Türkay; Başbakanlık Arşivi Belgelerine Göre Osmanlı İmparatorluğunda Oymak, Aşiret ve Cemaatlar, İstanbul, Tercüman Yayınları, 1979, s.182

⁸² Gökçe s.217

⁸³ Türkay; s.238

Demirli: 1987 yılında ilçe olan Babadağ'a Sarayköy ilçesinden bağlanmıştır. İlçe merkezine 3 km. mesafededir. Eski adı, "Manaster" dir.⁸⁴ Bu adın köy civarında bulunan bir harabeden kaynaklandığı söylenmektedir. Köy civarında demir madeni bulunmamaktadır. Bu sebeple "Demirli" adının, bir aşiret veya oymak adı olduğunu, yöreye yerleşen aşiretin köye adını vermiş olabileceğini düşünmek mümkündür.

İncirpınar: 1987 yılında ilçe olan Babadağ'a Sarayköy ilçesinden bağlanmıştır. İlçe merkezine 10 km. mesafededir. Tahrir defterlerinde "İncirpınarı adı ile geçtiği görülmektedir."⁸⁵ Bu adın köyde mevcut, incir ağaçları ile çevrili bir su kaynağına istinaden verildiği söylenmektedir.

Kelleci: 1987 yılında ilçe olan Babadağ'a Sarayköy ilçesinden bağlanmıştır. İlçe merkezine 9 km. mesafededir. Tahrir defterlerinde "Köyyüce" adı ile kaydedilen ve mezkur köy civarında olduğu belirtilen köyün "Kelleci" köyü olduğu düşünülebilir.⁸⁶

Kıranyer: 1987 yılında ilçe olan Babadağ'a Sarayköy ilçesinden bağlanmıştır. İlçe merkezine 6 km. mesafededir. Tahrir defterlerinde "Kıranlu" olarak adı geçen köyün şimdiki "Kıranyer" köyü olması gerektiği belirtilmektedir.⁸⁷ "Kıranyer" adının, köy civarında çok eskiden Bizanslılarla yapılan savaşta çok şehit verilmesi dolayısıyla verildiği söylenmektedir.⁸⁸

Mollamehmetler: 1987 yılında ilçe olan Babadağ'a Sarayköy ilçesinden bağlanmıştır. İlçe merkezine 13 km. mesafededir. Köyün adı bazı kaynaklarda "Mollaahmetler" olarak geçer.⁸⁹ Köyün adının, bu adı taşıyan aşiretten kaldığı söylenmektedir.

Oğuzlar: 1987 yılında ilçe olan Babadağ'a Sarayköy ilçesinden bağlanmıştır. İlçe merkezine 4 km. mesafededir. Köyün altı yüz yıl kadar önce "Oğuzlar" adlı bir aşiret tarafından kurulduğu, bu sebeple "Oğuzlar" adını aldığı belirtilmektedir.⁹⁰

Yeniköy: 1987 yılında ilçe olan Babadağ'a Sarayköy ilçesinden bağlanmıştır. İlçe merkezine 3 km. mesafededir. Yeni kurulmuş bir yerleşim yeri olduğu için bu adı aldığı söylenmektedir.

(Levent KURGUN, Denizli İli Yerleşim Yerleri Adları, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Denizli 1997 s.30-32)

⁸⁴ 1980 GNSDF.; s.7

⁸⁵ Gökçe; s.261

⁸⁶ Gökçe; s.265

⁸⁷ Gökçe s.265

⁸⁸ Şükrü Tekin Kaptan, Gönül Sultanları Denizli'de Denizli 1993 s.9

⁸⁹ Acaroğlu; s.62, 1980 GNSDF.; s.7

⁹⁰ Bektaş s.15

ANKARA MİLLİ KÜTÜPHANEDE BULUNAN SALNAMELER

- 1296
1297(İzmir'de MK'de görüldü. Kadıköy yok)
1307 (Mali 2.Cilt İzmir'de MK'de görüldü)
1308(Mali 2.Cilt İzmir'de MK'de görüldü)
1313 (GÖRÜLDÜ)
1315(GÖRÜLDÜ)
1323(GÖRÜLDÜ)
1326(GÖRÜLDÜ)

İZMİR MİLLİ KÜTÜPHANEDE BULUNAN SALNAMELER

- 1297 (Görüldü)
1298 (Görüldü)
1300(Görüldü)
(1297-1298-1300 Üçü tek cilt halinde İzmir M.K'de görüldü.)
1304(GÖRÜLDÜ)
1307(Mali 2.Cilt İzmir'de MK'de görüldü)
1311 (Hicri tarihli İzmir'de MK'de görüldü)
1312 (Hicri tarihli İzmir E:Ü Edebiyat Fak'ta fotokopisi görüldü)
1313 (Hicri tarihli İzmir'de MK'de görüldü)
1314(GÖRÜLDÜ)
1316(GÖRÜLDÜ)
1317(GÖRÜLDÜ)
1319(GÖRÜLDÜ)
1323(GÖRÜLDÜ)
1321(DENİZLİ SANCAĞI BİLGİLERİ YOK BAKILACAK)
1320(GÖRÜLDÜ)
1326(GÖRÜLDÜ)
1330
1331

YAYINLANMAMIŞ AYDIN VİLAYET SALNAMELERİ

- 1307
1309
1310
1318
1322
1324
1325

TOPLAM 25 SALNAME YAYINLANMIŞTIR.

1296 H.(1878-1879) ile 1326 H (1908) yılları arasında 30 yıllık bir dönem sözkonusudur.

1903 (1321 H.)-1906 (H.1324) salnamelerindeki istatistiki bilgiler 1902 (H.1320) tarihli salnameden alınmıştır.

Necmi Ülker, XX.Yüzyıl Başında Denizli Sancağı Merkez Efendi Sempozyumu Bildirileri,
Manisa 1988 s.165

Babadağ ile ilgili bilgi için: Recep Zeybek: (SDÜ) Tel: (iş) 3713093(ev)3711488
Salnamelerle ilgili bilgi için:Araş.Gör.Hasan Mert, (E.Ü) 0.532.7463384 0.236.2315720